

Recenzija
UDK 301(05)

AMERICAN SOCIOLOGICAL REVIEW

Zvezdana Dukić

Vol. 46., No. 1. veljača 1981.

Sadržaj

Članci: David R. JAMES i Michael SOREF: »Ograničenje menadžerske autonomije putem profita: teorija menadžerstva i otpuštanje predsjednika korporacije«; Michael T. HANNAN i Glenn R. CARROLL: »Dinamika formalne političke strukture: analiza pojedinačnih slučajeva u historiji«; John BRATHWAITE: »Ponovno o mitu društvene klase i kriminalitetu«; Richard A. BERK, William P. BRIDGES, i Anthony SHIH: »Koja je vrijednost kvocijenta inteligencije? Proučavanje upotrebe rezultata na testu inteligencije za pronalaženje mentalno retardiranih«; Robert D. MARE: »Promjena i stabilnost u obrazovnoj stratifikaciji«; Russell THORNTON: »Demografski pokazatelji što prethode pokretu revitalizacije: promjena populacije, veličina populacije i Ples duhova 1890.«; **Istraživačke bilješke:** Peggy A. THOITS: »Ne-poželjni događaji u životu i psiho-fiziološki stres: problem operacionalnog miješanja«; Mark BALDASSARE: »Utjecaj brojnosti članova domaćinstva na podgrupe«; **Komentari i odgovori:** Alfred C. MARCUS i Teresa SEEMAN: »Spolne razlike u zdravstvenom stanju: preispitivanje hipoteze o njegovateljskoj ulozi«; Walter R. GOVE i Michael HUGHES: »Pretpostavke nasuprot podacima: o ponašanju muškaraca i žena u slučaju bolesti«; William L. URTON: »Ponovno o pokretljivosti i ekonomskom razvoju«; Steven F. MESSNER: »Komentar na isprekidanost i kontinuiranost: nejednakost, ekonomski razvoj i društvena pokretljivost u 24 zemlje«; Andrea TYREE: »Odgovor Messneru i Urtonu«.

Michael T. Hannan i Glenn R. Carroll

DINAMIKA FORMALNE POLITIČKE STRUKTURE: METODA »RAZVOJNE ANALIZE« (EVENT-HISTORY ANALYSIS)

Primijećeno je da u poslijeratnom periodu opada broj zemalja s jednopartijskim političkim sistemom ili vojnim režimom. Da bi se razumjela priroda političkih promjena u modernom svijetu potrebno je, prema mišljenju autora studije, provesti analizu uzroka promjena političkih sistema u oba smjera, tj. onih hegemonističkih u višepartijske i obratno.

Hanan i Carroll smatraju da komparativna sociologija do sada još nije razvila adekvatnu teorijsku i metodološku osnovu za istraživanje dinamike

promjena u političkoj strukturi zemlje. Od dosadašnjih pristupa toj problematici tri su najzanimljivija: teorija modernizacije, Mooreova teorija i teorija svjetskog sistema. Prema teoriji modernizacije, periferne nacije mogu dostići nivo evropskih zemalja liberalne demokracije ukoliko pojačaju vlastitu ekonomiju, ulažu u ljudski kapital (obrazovanje npr.) i prihvate moderne institucionalne oblike. Prema Mooreovoj teoriji odlučujuće je razdoblje u kojem je zemlja doživjela ekonomski razvoj jer o njemu ovisi i njen društveno-politički razvoj. Teorija svjetskog sistema tumači razlike u političkoj strukturi zemalja razlikom njihovog položaja u svjetskoj ekonomiji i podjeli rada. Ta tri pristupa ne slažu se oko dva temeljna pokazatelja procesa političkih promjena: relativne važnosti unutrašnjih događaja i vanjskih odnosa, te stupnja do kojeg je moderna politika uvjetovana historijom.

Autori studije ne prihvaćaju u potpunosti stajališta spomenutih pristupa jer smatraju da oni politički razvoj tumače suviše deterministički i statično. Nijedna od njih nema u vidu varijabilnost u političkoj strukturi zemlje koju su autori uočili tokom svog istraživanja.

Svoje istraživanje Hannan i Carroll proveli su na uzorku od 90 zemalja u razdoblju od 1950—1975. godine. Tokom istraživanja koristili su obilje podataka o vremenu zbivanja promjena u političkoj strukturi zemalja uz primjenu metode »razvojne analize«. Istraživanje je prvenstveno bilo orijentirano na formalni oblik političke organizacije zemlje, zanemarujući neke promjene unutar nekog konkretnog formalnog oblika političke organizacije. Ustanovljena su četiri temeljna oblika političke organizacije: tradicionalna država bez partija (pod vladavinom tradicionalnih vladara i elita, najčešće monarhija), vojni režim, jednopartijski sistem i višepartijski sistem. Kako bi mogli uspoređivati vlastiti rezultate s rezultatima dobivenim konvencionalnim metodama autori su koristili standardne mjere nacionalnih karakteristika: nivo ekonomskog razvoja (društveni bruto proizvod), rasprostranjenost modernih organizacija i institucija, položaj u svjetskoj ekonomiji, vrijeme nastanka države, etničku raznolikost, populaciju itd.

Istraživanje je pokazalo da se rezultati dobiveni metodom »razvojne analize« samo djelomično slažu s rezultatima dobivenim primjenom konvencionalnih metoda. Tako se, na primjer, rezultati dobiveni metodom »razvojne analize« slažu s rezultatima panel analiza u tome da društveno-ekonomski razvoj reducira sklonost k političkom centralizmu. Međutim, metoda »razvojne analize« je produbila to stajalište i pokazala da su zemlje s visokim društvenim bruto proizvodom općenito manje sklone političkim promjenama. To važi kako za one s centralističkim oblikom političke organizacije (jednopartijski sistemi) tako i za one decentralističkog tipa (višepartijski sistemi).

Autori smatraju da je metoda »razvojne analize« osobito pogodna za istraživanje odnosa etničkog sastava zemlje i politike. Općeprihvaćeno stajalište prema kojem etnička raznolikost destabilizira politiku potrebno je produbiti analizom pokazatelja etničke raznolikosti. Autori studije smatraju da treba izdvojeno promatrati broj etničkih populacija s izraženim udjelom u nacionalnoj populaciji i brojčanu raspodjelu etničkih populacija unutar zemlje što bi pružilo jasan uvid u probleme utjecaja etničke demografije na nacionalnu političku dinamiku. Kada se razriješ ta temeljna pitanja, moći

će se početi rješavati problemi dubinske strukture etničkih populacija kao, na primjer, pitanje kulturne podjele rada, konkurencije među grupama itd.

Na kraju studije autori napominju da izbor metodologije u velikoj mjeri utječe na rezultate istraživanja. Tako panel analiza metoda »razvojne analize« donose kvalitativno različite rezultate istraživanju kada se radi o nekim ključnim problemima koji su predmet istraživanja u studiji. Autori zaključuju da metoda kojom se oni služe tj. metoda »razvojne analize« mnogo bolje koristi raspoložive podatke i osigurava sigurnije uporište za daljnja istraživanja od nekih tradicionalnih metoda.

Vol. 46., No. 2. travanj 1981.

S a d r ž a j

Članci: David KNOKE: »Opredjeljivanje i neopredjeljivanje za dobrovoljna udruženja«; François NIELSEN i Rachel ROSENFELD: »Substantivne interpretacije modela diferencijalne jednadžbe«; John R. LOGAN i Mark SCHNEIDER: »Stratifikacija predgrađa metropole, 1960—1970«; Paul E. TRACY i James Alan FOX: »Valjanost metode slučajnih odgovora za osjetljiva mjerenja«; **Istraživačke bilješke:** Jeffrey KENTOR: »Strukturalne determinante periferijske urbanizacije: posljedica međunarodne ovisnosti«; Robin STRYKER: »Utjecaj religiozno etničke pripadnosti na uspjeh u ranoj karijeri«; Kenneth A. BOLLEN i Kenney H. BARB: »Pearsonove R i grubo kategorizirane mjere«; **Komentari i odgovori:** David McGRANAHAN: »Značenje i mjerenje nejednakosti prihoda«; David JACOBS: »O teoriji i mjerenju«; George RITZER: »Analiza pomoću paradigme u sociologiji: rasvjetljavanje problema«; Lester HILL, Jr. i Douglas LEE ECKBERG: »Rasvjetljavanje zbrka o paradigmatama: odgovor Ritzeru«.

Vol. 46., No. 3. lipanj 1981.

S a d r ž a j

Članci: Pamela S. CAIN i Donald J. TREIMAN: »Rječnik naziva zanimanja kao izvor podataka o zanimanjima«; Howard ALDRICH i Jane WEISS: »Diferencijacija unutar kapitalističke klase u Sjedinjenim Američkim Državama: veličina radne snage i razlika u prihodima«; Pamela IRVING JACKSON i Leo CARROLL: »Rasa i rat protiv zločina: socio-političke determinante troškova za gradsku policiju u 90 ne-južnih gradova SAD-a«; Claude S. FISCHER: »Javni i privatni svjetovi gradskog života«; Lois PRATT: »Propisi o radnom vremenu i korota«; Cecilia L. RIDGEVAY: »Nekonformizam, kompetencija i utjecaj u grupama: test dviju teorija«; **Komentari i odgovori:** Karol EDWARD SOLTAN: »Jassova o distributivnoj pravdi«; Guillermina JASSO: »Daljnje bilješke o teoriji distributivne pravde«; Klaus EICHNER i Werner HABERMEHL: »Predviđanje postotka odgovora na upitnike poslane poštom«; Thomas A. HEBERLEIN i Robert BAUMGARTNER: »Uspješnost Herberlein-Baumgartnerovog modela za predviđanje postotka odgovora na upitnike poslane poštom: primjeri u Evropi i SAD-u«; Leroy C. GOULD: »Diskrepancija između službenih podataka o delinkvenciji i onih na osnovi osobnih izjava«; P. KRISHNAN: »Mjere nejednakosti za kvalitativne varijable

i koncentracijske krivulje»; Paul D. ALLISON: »Mjere nejednakosti za nominalne podatke«.

Claude S. FISCHER

JAVNI I PRIVATNI SVJETOVI GRADSKOG ŽIVOTA

Pitanje životne otuđenosti u urbanim sredinama predmet je niza rasprava u sociologijskim i psihologijskim znanstvenim krugovima. Mnogi smatraju da je život u gradu nužno otuđen, tj. da dolazi do razaranja porodičnih i drugih osobnih veza među ljudima što u krajnjoj konzekvenci rezultira psihičkim poremećajima. Drugi smatraju da gradsko stanovništvo nije nimalo otuđeno u svojim međuljudskim odnosima, dapače, da je socijalna integracija značajno izražena, čak i u najvećim gradovima. Empirijska istraživanja na tom planu koncentrirala su se na istraživanje četiriju osnovnih pokazatelja kvalitete međuljudskih odnosa u gradskim sredinama: spremnost u pružanju pomoći, grupne konflikte, broj i kvalitetu ličnih veza i opće psihičko stanje stanovništva. Pokazalo se da je u većim gradovima spremnost za pružanje pomoći znatno slabije izražena i da urbanu sredinu karakterizira izrazit socijalni konflikt. S druge strane, stanovnici većih gradova nisu pokazali slabije društvene veze ni sklonost psihološkim stresovima. Očigledno, prve dvije kategorije empirijskih podataka podržavaju tezu o otuđenju u urbanim sredinama, dok druge dvije kategorije opovrgavaju tu istu tezu. Autor tog rada pokušao je razriješiti tu kontradikciju time što je napravio razliku između dviju sfera života u gradu: javne i privatne. Po njemu se otuđenje manifestira u sferi javnog života gradske sredine, dok je privatna sfera sačuvana. Dakle, urbano otuđenje je za njega specifično javno otuđenje. Da bi potvrdio svoju hipotezu proveo je empirijsko istraživanje na stratificiranom uzorku urbane populacije. Od ispitanika je tražio da opišu svoju osobnu komunikacijsku mrežu te da se izjasne o vlastitom susjedstvu i naselju u cjelini. Rezultati istraživanja su potvrdili postavljenu hipotezu o javnoj i privatnoj sferi života u gradskoj sredini. Još jednom se pokazalo da se u urbanim sredinama ljudi ne otuđuju u svom privatnom životu već da se otuđenost više manifestira u javnoj sferi gradskog života i to u obliku konfliktnih situacija i odnosa spram nepoznatih društveno različitih društvenih grupa i subkultura.

Vol. 46., No. 4. kolovoz 1981.

Sadržaj

Clanci: Michael C. BURRAGE i David CORRY: »Status s obzirom na nimanje u Londonu od 14 do 17. stoljeća«; Nan LIN, Walter M. ENSEL i John C. VAUGHN: »Društveni resursi i jačina veza: strukturalni faktori u postizanju statusa u profesiji«; Hugh A. McROBERTS i Kevin SELBEE: »Trendovi u profesionalnoj pokretljivosti u Kanadi i SAD-u: usporedba«; J. SCOTT LONG i Robert MCGINNIS: »Organizacijski kontekst i znanstvena produktivnost«; Ronald C. KESSLER i James A. McRAE: »Trendovi u odnosu između spola i psihološkog stresa«; **Istraživačke biljške:** Andrew CHER-

LIN i Pamela BARNHOUSE WALTERS: »Trendovi u stavovima prema spolnoj ulozi muškarca i žena u SAD«; Michael J. HINDELANG: »Varijacija u djela u delinkvenciji s obzirom na spol, rasu i dob«; Joseph GALASKIEWICZ i Stanley WASSERMAN: »Dinamička studija promjene u regionalnoj korporacijskoj mreži«; **Komentari i odgovori:** Alfred C. HEXTER: »Preispitivanje modela mnoštva: da li je prividna veza između inteligencije i broja braće i sestara i redosljeda rođenja«; Lala CARR STEELMAN i James A. MERCY: »Porodična struktura i kvocijent inteligencije«; Daryl E. CHUBIN, Alan L. PORTER i Margaret E. BOECKMANN: »Tipovi karijere znanstvenika: pitanje dopunskih podataka«; J. SCOTT LONG, Robert MCGINNIS i Paul D. ALLISON: »Odgovor Chubinu, Porteru i Boeckmannovoj«.

J. SCOTT LONG i Robert MCGINNIS

ORGANIZACIJSKI KONTEKST I ZNANSTVENA PRODUKTIVNOST

Većina dosadašnjih istraživanja socijalne strukture i stratifikacije u znanosti odnosi se na znanost u okviru akademskih institucija. Malo je istraživanja što obuhvaćaju znanstvenu djelatnost u cjelini tj. koja pored akademskog područja uključuju i neakademsko područje znanosti gdje spadaju sva ona istraživanja u industriji te u institucijama koje imaju razvojnu funkciju. Da bi se razumio cjelokupni društveni sistem znanosti autori smatraju da je u istraživanje neophodno uključiti neakademski sektor znanosti koji je u stalnom porastu pa je stoga sve značajniji.

Da bi popunili prazninu koja je nastala zbog zanemarivanja u istraživanju pojedinih sfera znanstvene djelatnosti, autori studije su proveli longitudinalnu analizu znanstvene produkcije i statusa znanstvenika na reprezentativnom uzorku akademskih i neakademskih znanstvenih radnika. Osnovni zadatak istraživanja bio je da odgovori na tri pitanja: a) čime je uvjetovano zapošljavanje znanstvenika u različitim institucijama tj. da li produktivniji znanstvenici ulaze u institucije s višim statusom, b) u kojoj mjeri organizirani kontekst utječe na produktivnost znanstvenika i c) da li su razlike u produktivnosti prvenstveno rezultat regrutiranja produktivnijih znanstvenika u pojedine sektore znanstvene djelatnosti ili su one rezultat njihova rada u različitim organizacijskim uvjetima.

J. S. Long je u jednoj svojoj ranijoj studiji ustanovio da produktivnost znanstvenika bitno ne utječe na ugled stečene akademske pozicije već da ugled te pozicije utječe na kasniju produkciju znanstvenog radnika. Znanstvenici zaposleni u uglednim institucijama povećavaju svoju tekuću produkciju nezavisno o ranijoj znanstvenoj produkciji.

Istraživanje J. S. Longa i R. McGinnisa ukazuje na postojanje veoma slične relacije između znanstvene produkcije i institucije u kojoj je znanstvenik zaposlen. Šanse zapošljavanja u nekoj određenoj instituciji nisu strogo uvjetovane znanstvenom produkcijom kandidata. Iako postoji izvjesna tendencija da se produktivni znanstvenici zapošljavaju u institucijama koje stimuliraju publiciranje, slična pravilnost nije pronađena za one znanstvenike čiji se radovi citiraju tj. čije radove znanstvena zajednica prihvaća i pri-

mjenjuje. Autori studije su na temelju dobivenih empirijskih podataka došli do zaključka da unutar tri do šest godina nakon zapošljavanja u specifičnoj instituciji nivo znanstvene produkcije tih znanstvenika odgovara karakteristikama te institucije, neovisno o njihovoj prijašnjoj znanstvenoj produkciji. Pokazalo se da je u opadanju nivo produkcije znanstvenika koji rade u institucijama koje ne stimuliraju ili čak koče znanstvenu produkciju u obliku publiciranja radova (s obzirom na broj publikacija i citiranja). Obratna je situacija kod znanstvenika u znanstveno-istraživačkim akademskim institucijama koje stimuliraju publiciranje. Do takvih rezultata autori studije su došli prateći znanstvenu produkciju onih znanstvenika koji su promijenili posao a s poslom i tip institucije. Ukoliko su se te institucije razlikovale s obzirom na stimulaciju znanstvenog publiciranja varirala je i produktivnost tih znanstvenika. Nivo njihove znanstvene produkcije bio je velikim dijelom određen karakteristikama organizacionog konteksta novog posla.

Ovim su radom autori pobili tezu prema kojoj znanstvenici ulaze u određene oblike institucija na temelju vlastitog doprinosa znanosti. U svim prethodnim istraživanjima koja su ukazivala na činjenicu da su najproduktivniji znanstvenici regrutirani u akademske institucije zamijenjeni su, prema mišljenju autora, uzroci koji su doveli do toga da pojedini znanstvenici rade u određenom organizacijskom kontekstu s posljedicama njihova rada u tom istom kontekstu.

Vol. 46., No. 5. listopad 1981.

S a d r ž a j

Clanci: Lawrence E. COHEN, James R. KLUEGEL i Kenneth C. LAND: »Društvena nejednakost i kriminalna viktimizacija: izlaganje i test jedne formalne teorije«; Michael D. WIATROWSKI, David B. GRISWOLD i Mary K. ROBERTS: »Teorija društvene kontrole i delinkvencije«; Denise C. GOTTFREDSON: »Razlike između crnaca i bijelaca u obrazovnim postignućima: što smo naučili?«; A. WADE SMITH: »Rasna tolerancija kao funkcija grupe pozicije«; Gillian STEVENS: »Društvena pokretljivost i fertilitet: dvije posljedice u jednoj«; Glenn R. CARROLL: »Dinamika organizacijske ekspanzije u nacionalnim sistemima obrazovanja«; Glenn V. FUGUITT i John D. KASARDA: »Struktura lokalne zajednice s obzirom na porast i pad populacije: studija ekološke organizacije«; **Istraživačke bilješke:** Myron BOOR: »Utjecaj predsjedničkih izbora u Sjedinjenim Američkim Državama na samoubojstvo i druge uzroke smrti«; Karl L. ALEXANDER, Aaron M. PALLAS i Martha A. COOK: »Mjera za mjeru: o upotrebi podataka u vezi s endogenom sposobnošću u istraživanju školstva«; Hart M. NELSON: »Vjerski konformizam u dobu nevjerovanja: kontekstualni utjecaj vremena, staleža i porodičnih okolnosti na opadanje crkve i apostazija«; Douglas S. MASSEY: »Društvena klasa i etnička segregacija: preispitivanje metoda i zaključaka«; Kenneth A. BOLLEN i Burke D. GRANDJEAN: »Dimenzije demokracije: daljnji problemi u mjerenju i utjecajima političke demokracije«; Charles M. JUDD, Jon A. KROSNICK i Michael A. MILBURN: »Politički angažman i struktura stavova u javnosti«; **Komentari i odgovori:** Steven S. MARTIN: »Nove metode vode poznatim rezultatima«; Michael A. MILBURN i Charles

M. JUDD: »Tumačenje novih metoda u istraživanju strukture stavova«; William P. BRIDGES i Baila MILLER: »Spol i autoritet na radnom mjestu: replika i kritika«; Neil FLIGSTEIN, Michael E. SOBEL i Wendy C. WOLF: »Odgovor Bridgesu i Milleru«; Beth E. VANFOSSEN, John J. SPITZER i Dolores J. JONES: »Društvena klasa i emocionalni stres«; Ronald C. KESSLER i Paul D. CLEARY: »Odgovor Vanfossenu i drugima«; Marshall W. MEYER i William B. STEVENSON: »O upotrebi i zloupotrebi skupnih podataka u analizi organizacije«; James R. LINCOLN i Gerald ZEITZ: »Nivoi uzročnosti i nivoi sakupljanja podataka u proučavanju svojstava organizacije«.

Vol. 46., No. 6. prosinac 1981.

S a d r Ź a j

Članci: Anne B. SHLAY i Peter H. ROSSI: »Održavanje susjedstva: procjenjivanje direktnih posljedica podjele na zone«; Kazimierz M. SLOMCZYNSKI, Joanne MILLER i Melvin L. KOHN: »Stratifikacija, rad i vrijednosti: usporedba između Poljske i Sjedinjenih Američkih Država«; Aldon MORRIS: »'Sit-In' pokret južnjačkih crnaca: analiza unutrašnje organizacije«; John W. GARTRELL: »Nejednakost unutar ruralnih lokalnih zajednica u Indiji«; Gary KLECK: »Rasna diskriminacija u krivičnim osudama: kritičko prosuđivanje svjedočanstva s dodatnim svjedočanstvom o smrtnoj kazni«; Richard A. BERK, David RAUMA, Sheldon L. MESSINGER i Thomas F. COLLEY: »Test stabilnosti hipoteze o kazni: slučaj Kalifornije, 1851—1970.«; Darrel MONTERO: »Japanski Amerikanci: promjena oblika asimilacije kroz tri generacije«; Roberto M. FERNANDEZ i Jane C. KULIK: »Višeslojni model životnog zadovoljstva: utjecaji individualnih svojstava i sastava susjedstva«; **Istraživačke bilješke:** Beth MINTZ i Michael SCHWARTZ: »Združene uprave i formiranje interesnih grupa«; Lynne G. ZUCKER i Carolyn ROSENSTEIN: »Taksonomija institucionalne strukture: preispitivanje dualne ekonomije«; Robert NASH PARKER: »Strukturalna ograničenja i oblici postizanja individualne karijere«; Michael E. SOBEL: »Dijagonalni modeli pokretljivosti: bitno motivirani skup nacrti za analizu posljedica pokretljivosti«; G. EDWARD STEPHAN i Douglas R. McMULLIN: »Historijska raspodjela glavnih gradova administrativnih okruga Sjedinjenih Američkih Država: prikaz, kritika i test teorije vremenske minimizacije«; Michael L. RADELET: »Rasne karakteristike i donošenje smrtnih presude«; **Komentari:** Judith DROITCOUR MILLER: »Složenost rješenja putem slučajnih odgovora«; James A. FOX i Paul E. TRACY: »Ponovno dokazivanje održivosti pristupa putem slučajnih odgovora«; Thomas P. WILSON: »O tumačenju koeficijenata u modelima diferencijalnih jednadžbi«; François NIELSEN i Rachel A. ROSENFELD: »Tumačenje modela linearnih diferencijalnih jednadžbi«; Karl L. ALEXANDER, Thomas W. REILLY i James FENNESSEY: »Problemi u analizi instrumentalnih varijabli«; James C. CRAMER: »Analiza instrumentalnih varijabli«; Steven L. GORTMAKER: »Odgovor na jednu čudnu kritiku«; Michael SWAFFORD: »Postotak smrtnosti u studiji na dva uzorka«; Paul P. L. CHEUNG i Herbert L. SMITH: »Modeli logističke regresije s kontinuiranim neovisnim varijablama«; Michael SWAFFORD: »Logistička regresija«. **Ostalo:** Recenzenti za 1981. izdanje; Indeks za 1981., volumen 46, brojevi 1—6.

STRATIFIKACIJA, RAD I VRIJEDNOSTI: USPOREDBA IZMEĐU POLJSKE I SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Kazimierz M. SLOMCZYNSKI, Joanne MILLER i Melvin L. KOHN

Članak donosi rezultate istraživanja koje je provedeno tokom 1978. godine u okviru Nacionalnog instituta za mentalno zdravlje u Bethesda, Maryland i Poljske akademije znanosti u Varšavi. Riječ je o ponavljanju ranijih istraživanja odnosa socijalne stratifikacije i ličnosti koja su u SAD proveli istraživači M. L. Kohn 1969. i M. L. Kohn i C. S. Schooler, također, 1969. godine. Ti su autori došli do zaključka da su pojedinci s višim društveno-klasnim statusom skloniji pozitivnom vrednovanju **samostalnosti** na bilo kojem planu od onih na nižem društveno-klasnom položaju. Također su ustanovili da je odnos položaja u socijalnoj stratifikaciji spram **vrijednosti**, **samosvijesti** i **društvene orijentacije** uvjetovan kumulativnim utjecajem idejne fleksibilnosti i širinom perspektive što je omogućeno obrazovanjem te prilikom za samostalnost na poslu koja je opet uvjetovana višim statusom u zvanju. Nadalje, odnos stratifikacije i psihološkog funkcioniranja određen je trima temeljnim radnim uvjetima koji utječu na ispoljavanje samostalnosti na poslu: složenost radnih zadataka, izloženost kontroli i rutiniranost posla. Pojavu da pojedinac koji je samostalan u poslu vrednuje pozitivno princip samostalnosti u ostalim sferama života autori spomenutih istraživanja su objasnili procesom učenja i generalizacije u kojem pojedinac svoja iskustva na poslu prenosi na opću sliku o sebi i širokoj društvenoj sredini. (Iskustvo samostalnog odlučivanja na poslu dovodi do pozitivnog vrednovanja samostalnosti kako na poslu tako i u drugim sferama života.) Na temelju tih rezultata M. L. Kohn je izgradio hipotezu da bi profesionalna samostalnost trebala imati glavni udjel u objašnjavanju odnosa socijalne stratifikacije s jedne i vrijednosti i orijentacija s druge strane u svim većim industrijskim društvima. Niz istraživanja provedenih na tom planu potvrdilo je rezultate do kojih su došli Kohn i Schooler te podržalo Kohnovu hipotezu. Međutim, nijedno od tih istraživanja nije se odnosilo na neko socijalističko društvo. Stoga je osnovni zadatak istraživanja bio da se utvrdi da li se rezultati istraživanja do kojih su došli Kohn i Schooler mogu generalizirati na socijalistička društva.

Istraživanje je planirano na taj način da predstavlja egzaktno ponavljanje glavnih dijelova istraživanja u SAD. Metodologija i kompletan istraživački instrumentarij preneseni su iz Kohn-Schoolerovog istraživanja tako da su prilagođeni poljskim uvjetima kako bi rezultati bili usporedivi. Rezultati poljskog istraživanja u velikoj mjeri su slični onima u američkom istraživanju. To je navelo autore studije na zaključak da je moguće utvrditi univerzalni princip u društvenoj strukturi na primjeru uzajamnog odnosa **socijalne stratifikacije**, **profesionalne samostalnosti**, **vrijednosti** i **društvenih orijentacija**, koji je jednako primjenljiv kako na kapitalističko tako i na socijalističko društvo. Autori smatraju da nisu samo potvrdili rezultate na kojima je zasnovana Kohn-Schoolerova interpretacija već da su također po-

novno formulirali i testirali dijelove interpretacije za koju su Kohn i Schooler ponudili samo jedan apriorni argument. Ustanovili su recipročan odnos između statusa u socijalnoj stratifikaciji i profesionalne samostalnosti, procijenili u kojoj mjeri je utjecaj socijalne stratifikacije na vrijednosti i orijentacije posredovan samostalnošću u profesiji. Također su pokazali da samostalnost u profesiji direktno utječe na vrijednosti i društvene orijentacije. Na taj način osigurali su empirijsko svjedočanstvo za objašnjenje da samostalnost u poslu vodi pozitivnom vrednovanju pojma samostalnosti u širem kontekstu. Nedostatak mogućnosti za samostalnost u poslu vodi k podređivanju vanjskim autoritetima i doživljavanju društvene stvarnosti neprijateljskom i prijetećom. Ukratko, iskustvo na poslu se generalizira na širi društveni kontekst, kako u socijalističkom tako i u kapitalističkom društvu.

Istraživanje u Poljskoj je također ukazalo na neke razlike između Poljske i SAD s obzirom na odnos položaja u socijalnoj stratifikaciji i samosvijesti odnosno samopouzdanja pojedinaca. U SAD pojedinac višeg socijalnog statusa ima povoljniju predodžbu o sebi. U Poljskoj je viši socijalni status pojedinca povezan s nešto nižim stupnjem samopouzdanja; pojedinci višeg socijalnog statusa, dapače, manifestiraju izrazitiju opću nelagodu od onih nižeg socijalnog statusa. Čak ni samostalnost u profesiji nema većeg utjecaja na samosvijest pojedinca. Rezultati istraživanja u SAD su pokazali da samostalnost u poslu osim na vrijednosti i socijalne orijentacije utječe i na predodžbu o vlastitoj ličnosti, iako u slabijoj mjeri.

Na temelju izloženih rezultata istraživanja autori studije zaključili su slijedeće: samostalnost u profesiji i položaj u socijalnoj stratifikaciji izrazitije utječu na vrijednosti i društvene orijentacije pojedinaca nego na njihovu samosvijest, kako u Poljskoj tako u SAD. Samosvijest pojedinca više je određena nekim neprofesionalnim i nestratifikacijskim oblicima društvenog života. Iz toga proizlazi da je odnos stratifikacije i samostalnosti u profesiji s jedne strane i samosvijesti s druge strane određen nekim kulturnim, socijalno-strukturalnim i historijskim okolnostima zemalja koje su istraživane. Odnos socijalne stratifikacije i uvjeta rada prema vrijednosti i društvenim orijentacijama je jasno izražen i po svojoj prilici stabilan.